

## Слатководно рибарство Црне Горе

Привредни риболов Црне Горе чини важну грану у целокупној привреди ове Републике.

Иако се овој грани није пружио довољна помоћ, она даје знатан допринос у народном дохотку и сваке године се повећава вредност, квалитет и количина његових производа.

Привредни риболов Црне Горе обезбјеђује сваке године знатну количину висококвалитетне бјеланчевинасте хране, то јест рибљег меса, а које је уједно најјевтиније храниво ове врсте. Риба је здрава и укусна храна и њена потрошња је сваким даном све већа.

Стање улова у послеријатном периоду показује сталну тенденцију пораста. Статистички подаци о улову слатководне рибе за протеклих 8 година дају сљедећи преглед:

1947 године уловљено је	— — — —	627.213 кг.
1948 године уловљено је	— — — —	890.396 кг.
1949 године уловљено је	— — — —	787.260 кг.
1950 године уловљено је	— — — —	675.204 кг.
1951 године уловљено је	— — — —	1.026.033 кг.
1952 године уловљено је	— — — —	1.020.597 кг.
1953 године уловљено је	— — — —	1.244.336 кг.

док је улов по врстама, узимајући статистичке податке за 1953 годину, био сљедећи:

1. Укљева ( <i>Alburnus albidus alborela</i> F.)	811.824 кг. или 65,3%
2. Крап ( <i>Cyprinus carpio</i> Linne)	249.736 кг. или 20,1%
3. Скобаљ ( <i>Chondrostoma kneri</i> Hessel)	41.037 кг. или 3,3%
4. Лола ( <i>Scardinius erythrophthalmus scardafa</i> )	12.620 кг. или 1,1%
5. Јегуља ( <i>Anguilla anguilla</i> Linne)	8.831 кг. или 0,7%
6. Кубла ( <i>Alosa fallax nilotica</i> G.)	7.825 кг. или 0,6%
7. Остала риба	112.463 кг. или 9,9%

Про рибе лови се у Скадарском Језеру, које је уједно и наш најважнији привредни риболовни објекат, док мање количине улова долазе на остале риболовне воде.

Статистички подаци улова рибе код привредних рибарских организација углавном су правилно евидентирани, док тај случај није код индивидуалних рибара, који учествују у укупном улову са 38,52%, а чији је стварни улов већи за 20—30% од приказаног, што нам јасно говори да је укупан годишњи улов већи од регистрованог.

У укупном улову слатководног рибарства на отвореним водама у ФНРЈ, према статистичким подацима за 1952 годину, Црна Гора учествује са 18,12%. Док просјечан улов слатководне рибе, узимајући у обзир и затворене воде, по једном становнику ФНРЈ износи свега 1,5 кг. рибе, докле по становнику Црне Горе долази 4 кг. те по количини рибе по становнику Црна Гора долази одмах послје НР Хрватске, гдје је просјек око 5 кг.

Анализирајући статистичке податке улова рибе по врстама, да се установити да преко 90% отпада на квалитетну конзумну рибу, што слатководном рибарству наше Републике даје и са ове стране велику предност. Како у ловини преовладава укљева и крап, које су веома богате бјеланчевинама и мастима и када се њихове процентуалне вриједности упореде са свињским и говеђим месом:

Врста рибе — меса	Бјеланчевина у %	Масти у %
Укљева	20,5	7,7
Крап	16	10,5
Средње масна говедина	21	5
Средње масна свињетина	14,5	20,3

видимо јасно вриједност коју имају рибе као храна за човјека.

Нарочито велики значај има риба у прехрани становништва у базену Скадарског Језера. Овај крај карактерише слабо развијено сточарство, па рибље месо игра главну улогу у прехрани становништва високовриједним хранивима, надокнађујући месо и млијеко.

С обзиром на рибарске и биолошке одлике, воде Црне Горе дијелимо на низиске (ципринидске) и висиске (салмонидске) воде. Као објекти привредног искоришћавања првенствену улогу играју низиске воде, док је других у привредном риболову незначно.

Највећи привредни риболовни објекат Црне Горе је Скадарско Језеро, које уједно и даје печат слатководном рибарству ове Републике. На овој риболовној води постиже се 95% од целокупног улова слатководне рибе. Поред њега привредно се искоришћавају још и Шаско Језеро, дио ријеке Бојане, ријека Морача (од ушћа до Титограда) са притоком Ситницом.

Скадарско Језеро има при нормалном водостају површину од 37.000 ха, од чега нашој држави припада 22.000 ха или 60%. Ниво Језера осцилира и за вријеме високог водостаја има површину од 55.000 ха. Ово велико поплавно подручје од великог

је значаја за биолошку продукцију Језера, што се повољно одражава на рибљу продукцију.

До сада анализирани подаци о рибљем приносу показују да за 7 послеријератних година износе по једном хектару 42,5 кг. односно у 1953 години 56,5 кг. рибе, што значи да Скадарско Језеро можемо уврстити у рибњаке треће категорије у којима се риба не прехрањује а чији се годишњи приноси крећу од 50—100 кг. рибе.

Језеро карактеришу многобројне подјезерске вртаче, такозвана „ока“ или „риболови“, како се иначе називају. Ови риболови дају специфичност овом Језеру. У току ниских температура, када се вода Језера охлади у ове „риболове“ се сакупљају огромна јата укљеве а и друге рибе, те је рибари на врло лак начин лове. Ово је умногоме и допринијело да се на овом Језеру развије сезонски риболов. Само у ове „риболове“ се лови око 60% од цјелокупног улова рибе на Језеру. Остали дио риболова се обавља у обалском региону, ограничен на један мали дио језерске површине који се искоришћава.

Лов је углавном прилагођен оним еколошким особеностима појединих рибљих врста од којих зависи бављење рибе у риболовима и у обалском региону. Као што се види из статистичких података о улову рибе по врстама, највећи улов отпада на укљеву и крап, док су остале врсте рибе (јегуља, скакавица, скобаљ и друге) занемарене иако оне по свом квантитету учествују у много већој размјери у рибљој популацији овог објекта. Улов укљеве заузима прво мјесто зато што се око 80% лови у „риболовима“ а крап се претежно лови за вријеме мријеста. Све ово потврђује чињеницу да риболов на овом Језеру има изразито сезонски карактер.

Техника риболова игра једну од битних улога у регулисању интезитета језерског риболова. Риболовна средства која су данас у употреби на Скадарском Језеру и осталим риболовним водама Црне Горе не одговарају степену развоја риболовне технике. Еколошке особености које су утицале да се поједине врсте риба концентришу у „риболовима“ или у обалном региону, утицали су и на стварање риболовних средстава. Мале могућности и слаба пажња која се поклањала рибарству у многоме су се одразиле и на примитивна средства која су се не само одржала на појединим риболовним водама већ и доминирају. И поред тога што су поједини риболовни алати резултат рибарског искуства, ипак је њихова употреба у развоју риболовне технике у многоме застарјела.

Главни риболовни алати на Скадарском Језеру су мреже стајачице и повлачне мреже или „грибови“. Употријебљени квалитет материјала за израду ових мрежа не задовољава и немају ону ефикасност коју би требало да имају, или коју имају мреже овога типа на осталим напредним газдинствима. Риболовни

алати који су данас у употреби углавном су прилагођени улову укљеве и крапа, док за остале врсте скоро и нема неко ефикасније риболовно средство. Постојећи алати за лов укљеве и крапа углавном су прилагођени за лова у „риболовима“ када се риба у њима сакупи или пак када иста изађе на мријесту, док средства за лов рибе у пучинском региону и не постоје пошто се исти ријетко обавља. Овоме је у многоме допринијело непознавање разних фактора који утичу на кретање рибе (храна, температура вода, водостај, струјање воде, вјетрови и друго), а који на овом Језеру имају изразити карактер. Непосредна веза Скадарског Језера са Јадранским Морем омогућава приличну миграцију појединих врста риба из Мора у Језеро (скакавица, кубла, јегуља и друге), које навраћају у већим јатима, али које се још увијек лове у врло ограниченој мјери, ма да постоје могућности да се и на ове врсте развије интензивнији лов уз веће инвестиције.

Велики број индивидуалних рибара који се повремено баве рибарством, али који добијају главне приходе од ове гране, слабо су опремљени рибарским материјалом. Високе цијене рибарском материјалу, слаб квалитет сировине и укинута регрес на повластицу рибарског материјала који важи за остале рибарске организације, у многоме су утицали да развој рибарства није ишао бржим темпом на овим риболовним водама.

Потребно је нагласити да се на овим риболовним водама не врши конзервација риболовног алата, чији недостатак у многоме скраћује трајност и онако slabом квалитету материјала. Ово није последица незнања, већ стечена традиција која има велики утицај и на остале факторе у риболову. Тако, на примјер, улов једне од најквалитетнијих врста рибе крапа на Скадарском Језеру углавном се обављао у току мријеста када је на његов улов отпадало 80% од укупне ловине, што је и са економског и биолошког становишта штетно. Ловећи ову врсту рибе у доба када је у најслабијој узгојној кондицији, а која са економског гледишта заузима по квалитету прво а по квантитету друго мјесто у укупном улову рибе, онемогућава се да ова врста преовладава у рибљој популацији и да се лови у доба када је у најбољој узгојној кондицији. И поред предузетих мјера да се ова врста заштити ловостајом, није правилно схваћена од надлежних органа и вршено је одступање, ма да се ова мјера на осталим риболовним водама ван наше Републике примјењује свугдје.

Просперитет рибарства зависи у многоме од метода и средстава примијењених у производњи. Усавршавањем метода, то јест технике, јача се могућност производње. Али морамо имати на уму да преинтензивним ловом сталних врста риба у риболовима или у обалном региону долази до поремећаја равнотеже рибље популације и осиромашења ових вода. Ово се нарочито односи на интензивни риболов у риболовима на подручју ушћа Ријеке Црнојевића.

Досадашњи систем искоришћавања и експлоатације највећег риболовног објекта Скадарског Језера вршен је од стране једног рибарског предузећа, 4 рибарске задруге и око 1000 повремених рибара. Посматрајући овај објекат са економског гледишта, установиће се да игра велику улогу у опстанку становништва овог базена, док, са друге стране, риболов је нерационалан и нимало погодан за подизање његовог интензитета. Измјена овог система мора бити један од главних задатака за унапређење ове риболовне воде и та измјена мора тежити ка координацији предузећа, задруга и индивидуалних рибара. На овом објекту једино одговара велики риболов, што нам јасно доказују успјеси постојећег рибарског предузећа, а не ситно рибарење које стоји у пуној дисхармонији са величином овог Језера.

Измјена система искоришћавања Језера је компликован посао и захтијева детаљнију анализу. Ово пада баш у моменту када се поставља питање ликвидације рибарских задруга и формирање неких нових рибарских организација, гдје би се исте нашле пред веома важним економским и социјалним проблемом.

Непосредни задатак сваке привредне гране јесте да осигура пласман производње. Узалудан би био сваки напор производње кад не би било одговарајуће потрошње. Код ове привредне гране не постоји ова опасност. Потражња и потрошња надмашују производњу. Како тржни вишак износи око 750—800 тона, што је у зависности од годишњег улова, а узимајући у обзир да улов код нас има сезонски карактер, то пласирати ове производе претставља крупан проблем за наше рибарство. Специјализована трговачка мрежа из области ове гране не постоји што нагони произвођаче да се сами брину о пласману својих производа, а то иде на уштрб цијена ове сировине. Често имамо и аномалија у погледу риболова, када су рибари принуђени да одустану од даљег лова. Многима ово изгледа невјероватно. Међутим, како ова производња посједује своје специфичности јер риба захтијева хитну и моментану потрошњу, неопходна је добро организована трговачка мрежа са потребним техничким средствима у чему се у потпуности оскудијева. У току топлих дана риба је подложна квару за свега два-три часа и овакву сировину је немогуће бацити на тржиште без организоване превозне службе, добре амбалаже и потребног залеђивања. Ово је донекле и поспјешило да се риболов боље није развио на нашим риболовним водама.

Риба се пласира на тржиште највише као прерађевина, а у мањој мјери у свјежем стању и то највише на оближњим потрошачким центрима. Услед недостатка потребне контроле квалитет прерађевина често не задовољава. Подизањем рибарске индустрије у Црнојевића Риједи, у многоме ће се допринијети бољем квалитету производа и његовом пласману на тржишту. Изградњом магистрале Београд—Бар, омогућиће се да се

про наших ловина извози у свјежем стању на тржиште уз повољније услове.

Недостатак Закона о слатководном рибарству, а који је у припреми, много је кочио развој слатководног рибарства. Постојећи прописи или се не спроводе у праксу или се крше, што једино иде на уштрб развоја рибарства. Имали смо случајева да се поједини риболовни објекти, као на примјер Скадарско Језеро, не третирају као једна рибарско-биолошка цјелина што оно уства-



Низање укљеве (сараче)

ри и претставља, већ као једна територијална вода, гдје су народни одбори срезова посебно доносили прописе из рибарства без потребне координације.

Недостатак рибарске службе свакако кочи правилно и рационално газдовање на овим објектима. Доношењем закона регулисаће се многи прописи у рибарству.

Ради рјешења низа комплексних питања ове привредне гране, оформљена је једна рибарска установа која има за задатак да омогући да се чим прије ријеши низ проблема које риболовна пракса поставља и који захтијевају конкретно, практично рјешење у даљем развоју ове привредне гране на чисто научној основи.

Могућности које постоје у даљем развоју ове привредне гране су повољне, под условом да се морају подједнако посматрати и са стручно-рибарске, техничке и економске стране. Не може се помишљати на побољшање рибље производње ако се истовремено не узме у обзир регулисање потрошње и промета рибе. Задаци постављени у десетогодишњем програму унапређења слатководног рибарства могу се остварити уз предвиђене инвестиције и напоре, а првенствено уз рјешење сљедећих мјера:

1) Обезбиједити добру трговачку мрежу опремљену потребним техничким средствима у сврху снабдијевања рибара и рибарских организација са потребним рибарским материјалом, која ће уједно и руководити са пласманом рибарских производа на тржишту;

2) Измијенити систем искоришћавања привредних риболовних вода Црне Горе и повећати интензитет и рентабилитет производње;

3) Донијети закон о слатководном рибарству са осталим прописима који ће регулисати сва спорна питања заштите и унапређења рибарства;

4) Скадарско Језеро третирати као јединствени рибарско-биолошки објекат и у ту сврху донијети јединствене прописе о риболову и организовати јединствену рибарску службу;

5) Омогућити да производњом руководе квалификовани стручни кадрови који ће правилно користити научно истраживачка достигнућа и повезивати је са производњом; и

6) Омогућити примјену савремених техничких средстава и пловних објеката на риболовним водама, као изградњу појединих стационараних уређаја за којима се указује потреба.